Podstawy systemów mikroprocesorowych

Wykład nr 2

dr Piotr Fronczak

http://www.if.pw.edu.pl/~agatka/psm.html

fronczak@if.pw.edu.pl

Pokój 6GF

Dotychczas program wyglądał mniej więcej tak:

```
#include <stdio.h>
int main()
{
printf("Hello World!");
return 0;
}
```

Odtąd powinien wyglądać tak:

```
void main()
{
     while (1); // do końca świata...
}
```

Typowy program

```
#include <avr/io.h>
#include <util/delay.h>
#include "lcd.h"
#DEFINE CZAS 100
int x;
uint8 t b;
int main(void)
       DDRD=0xFF;
       for(;;) {      // wieczna pętla (albo tak: while(1){})
       PORTD^=0xFF; // migamy
       _delay_ms(CZAS); // czekamy 100 milisekund
       return 0; // kod powrotu
```

Pliki biblioteczne dołączamy za pomocą dyrektywy #include.

Pliki nagłówkowe zawierają deklaracje zmiennych i funkcji jak również polecenia z wykorzystaniem dyrektywy #DEFINE.

Same definicje funkcji są w bliźniaczym pliku *.c

```
#ifndef LCD_H_
#define LCD_H_

void lcd_init(void);
#endif
```

Typowy program

```
#include <avr/io.h>
#include <util/delay.h>
#include "lcd.h"
#DEFINE CZAS 100
int x;
uint8_t b;
int main(void)
       DDRD=0xFF;
       for(;;) {      // wieczna pętla (albo tak: while(1){})
       PORTD^=0xFF; // migamy
       _delay_ms(CZAS); // czekamy 100 milisekund
       return 0; // kod powrotu
```

Definicje

Dyrektywa **#DEFINE**.

Makra preprocesora. Ich argumenty podstawiane do kodu przed kompilacją. Dobry nawyk – drukowana czcionka.

Typowy program

```
#include <avr/io.h>
#include <util/delay.h>
#include "lcd.h"
#DEFINE CZAS 100
int x;
                                  Deklarujemy zmienne globalne
uint8_t b;
int main(void)
       DDRD=0xFF;
       for(;;) {      // wieczna pętla (albo tak: while(1){})
       PORTD^=0xFF;  // migamy
       _delay_ms(CZAS); // czekamy 100 milisekund
       return 0; // kod powrotu
```

Zmienne i typy

Programując mikrokontrolery należy zwracać uwagę na różnice w definicjach typów zmiennych (**int** może znaczyć różne rzeczy).

Warto korzystać z typów zdefiniowanych w pliku nagłówkowym **stdint.h**.

Kilka przykładów:

```
typedef signed char int8_t;
typedef unsigned char uint8_t;
typedef short int16_t;
typedef unsigned short uint16_t;
typedef long int32_t;
typedef unsigned long uint32_t;
typedef long long int64_t;
typedef unsigned long long uint64_t;
```

Unikamy typów zmiennoprzecinkowych (bo są pamięciożerne). Brak typu **double**.

Zmienne i typy

- Kwantem pamięci mikroprocesora jest bajt. Zatem najmniejszy rozmiar odczytanej (lub zapisanej danej) to 1 bajt (8-bitów).
- Typ bool również zajmuje 1 bajt.
- Gdy mamy dużo zmiennych typu bool warto zebrać je w strukturę.
 Struktury w C mogą zawierać także pola zajmujące mniej niż 1 bajt. Aby zadeklarować takie pole, należy podać po dwukropku liczbę bitów.

```
struct liczba {
    unsigned int flaga_1 :1;
    unsigned int flaga_2 :1;
    unsigned int flaga_dwubitowa :2;
    } x;
```

Bity zapisujemy tak:

```
x.flaga_1 = 1;
x.flaga_2 = 0;
x.flaga_dwubitowa = 3;
```

Typowy program

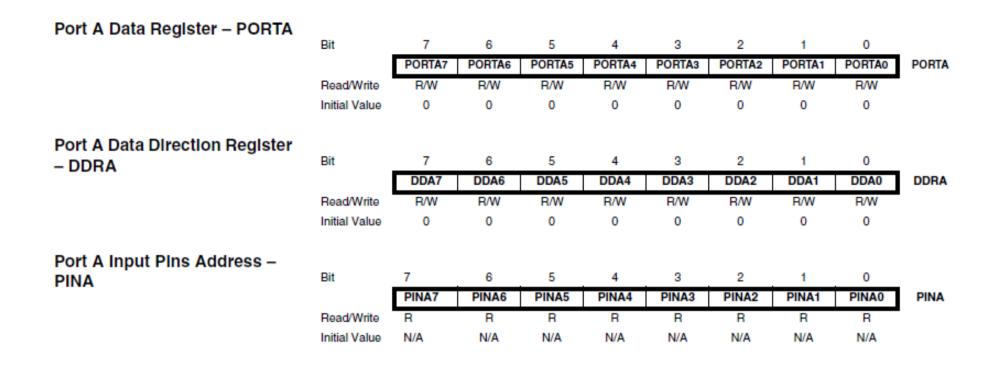
```
#include <avr/io.h>
#include <util/delay.h>
#include "lcd.h"
#DEFINE CZAS 100
int x;
uint8_t b;
                             zawsze
int main(void)
       DDRA=0xFF;
       for(;;) {      // wieczna pętla (albo tak: while(1){})
       PORTA^=0xFF; // migamy
       _delay_ms(CZAS); // czekamy 100 milisekund
       return 0; // kod powrotu
```

Typowy program

```
#include <avr/io.h>
#include <util/delay.h>
#include "lcd.h"
#DEFINE CZAS 100
int x;
uint8_t b;
int main(void)
                            Ustawiamy rejestry
       DDRA=0xFF;
       for(;;) {      // wieczna pętla (albo tak: while(1){})
       PORTA^=0xFF; // migamy
       _delay_ms(CZAS); // czekamy 100 milisekund
       return 0; // kod powrotu
```

```
io.h
#elif defined ( AVR ATmega3290 )
# include <avr/iom3290.h>
#elif defined ( AVR ATmega3290P )
# include <avr/iom3290.h>
#elif defined ( AVR ATmega32HVB )
# include <avr/iom32hvb.h>
#elif defined ( AVR ATmega406 )
# include <avr/iom406.h>
#elif defined ( AVR ATmega16 )
# include <avr/iom16.h>
#elif defined ( AVR ATmega16A )
# include <avr/iom16a.h>
#elif defined ( AVR ATmega161 )
# include <avr/iom161.h>
#elif defined (__AVR_ATmega162___)
# include <avr/iom162.h>
#elif defined ( AVR ATmega163 )
# include <avr/iom163.h>
#elif defined (__AVR_ATmega164P__)
. . .
```

```
iom16.h
/* PORTA */
#define PORTA
                      SFR IO8(0x1B)
#define
           PA7
                      6
#define
           PA6
. . .
#define
           PAO
                      \cap
/* DDRA */
#define
           DDRA
                         SFR IO8(0x1A)
#define
           DDA7
           DDA6
                         6
#define
#define
           DDAO
                         \cap
/* PTNA */
                         _SFR_{108}(0x19)
#define PINA
#define
           PINA7
#define
           PINA6
                         6
. . .
#define
                         \Omega
           PINAO
/* UCSR1A */
           RXC1
#define
#define
           TXC1
#define
          UDRE1
#define
           FE1
#define
                         3
          DOR1
#define
           UPE1
           U2X1
#define
                         1
                         \Omega
#define
           MPCM1
```



```
// ustawiamy wszystkie piny portu A jako wyjściowe
DDRA = 0xFF;
DDRA = 0b11111111;
```

```
// inny przykład: Sterujmy diodą za pomocą pinu 5
portu A, a badajmy stan przycisku za pomocą pinu 7

DDRA = 0b0x1xxxxx;
```

Za miesiąc pin nr 5 przyda nam się do czegoś innego. Jak poprawić kod?

Operacje bitowe

Operacje bitowe ułatwiają modyfikacje pojedynczych bitów w słowie dzięki maskowaniu i przesunięciom.

- Zaprzeczenie NOT:
- Iloczyn AND: &
- Suma OR:
- Suma wyłaczająca XOR: ^
- Przesunięcie w prawo: >>
- Przesunięcie w lewo:

Operator AND

```
char x = 1011 1100; Chcemy zmienić bit nr 4 na 0.

char y = 1110 1111; Wykorzystamy y jako maskę.

char z;
z = x & y;
AND 1110 1111
1010 1100
```

Maska i operator & zmieniają stan bitu na 0

Operator OR

```
char x = 1000 0101; Chcemy ustawić bit nr 4 na 1.

char y = 0001 0000; Używamy y jako maski

char z;

z = x \mid y;

OR 0001 0000

1001 0101
```

Maska i operator | zmieniają stan bitu na 1.

Operator SHIFT

```
char x = 0000 0001;

char y = 5;

char z;

z = x << 5;

00000001

00100000
```

Operator << przesuwa x o y miejsc w lewo.

Operator >> przesuwa x o y miejsc w prawo.

Operator OR i SHIFT

Przesunięcie jedynki (albo jedynek) maski na właściwą pozycję i wykonanie operacji OR ustawia odpowiednie bity na 1.

```
wynik |= (maska << przesuniecie);</pre>
```

Operator AND i SHIFT

```
char wynik = 1011 0101; Chcemy zmienić bit nr 5 na 0.

char maska = 0000 0001;

char przesuniecie = 5;

wynik = wynik & ~(maska << przesuniecie);

\frac{1011 \ 0101 \ \& \ \sim 00100000}{1011 \ 0101 \ \& \ 110111111} \longrightarrow \underbrace{\frac{1011 \ 0101}{1001 \ 0101}}_{1001 \ 0101}
```

Przesunięcie zer w masce na odpowiednie miejsce i wykonanie operacji AND ustawia odpowiednie bity na 0.

```
wynik &= ~ (maska << przesuniecie);
```

Operator XOR

Chcemy odwrócić stan czterech najstarszych bitów w bajcie nie modyfikując pozostałych bitów.

wynik ^= maska;

Parę przykładów

```
% ustawiamy wszystkie bity na 1
DDRC = 0xFF:
% ustawiamy bit 7, 6 i 1 portu A jako wyjściowe, a pozostałe jako wejściowe
DDRA = (1 << 7) | (1 << 6) | (1 << 1);
albo
DDRA = (1 << PA7) | (1 << PA6) | (1 << PA1);
% ustawiamy bit 7 i 0 portu A, nie modyfikujemy innych
PORTA = ((1 << PA7) | (1 << PA0));
albo
PORTA = ((1 << 7) | (1 << 0));
% odczytujemy 4 najbardziej znaczące bity portu A
data = (PINA & OxFO) >> 4;
albo
data = (PINA & ((1 << PA7) | (1 << PA6) | (1 << PA5) | (1 << PA4)) >> 4;
% odwracamy stan bitu nr 3
PORTA ^= 0x08;
albo
PORTA ^= (1 << PA3);
                                                             % zadanie domowe
% sprawdzamy czy bit 6 jest ustawiony / wyzerowany
                                                             x = 0b00000011;
if (PINA & (1<<PA6))
if (!(PINA & (1<<PA6)))
                                                             x = (x << 1 \mid x >> 3);
```

Parę uwag

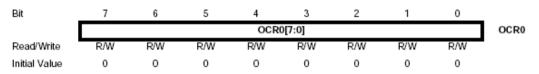
```
#define BIT(x) (1<<(x))
. . .
PORTA |= BIT(4);</pre>
```

Większość rejestrów ustawiamy tak:

$$TCCRO = (1 << FOC0) | (1 << WGM00) | (1 << CS00);$$

Jednak niektóre logiczniej jest ustawiać poprzez liczbę, np.:

Output Compare Register – OCR0

The Output Compare Register contains an 8-bit value that is continuously compared with the counter value (TCNT0). A match can be used to generate an output compare interrupt, or to generate a waveform output on the OC0 pin.

$$OCR0 = 0x53;$$

Parę uwag

Używając predefiniowanych w bibliotece io.h nazw sprawiamy, że kod jest niemal natychmiast kompatybilny z innymi mikrokontrolerami AVR.

```
// kod dla mega48
void spi_init(void) {
   DDRB |= (1 << PB2) | (1 << PB3) | (1 << PB5); //Turn on SS, MOSI, SCLK
   SPCR=(1<<SPE) | (1<<MSTR); //enbl SPI, MSB 1st, init clk as low
   SPSR=(1<<SPI2X); //SPI at 2x speed (0.5 MHz)
}//spi_init

// kod dla mega128
void spi_init(void) {
   DDRB |= (1<<PB2) | (1<<PB1) | (1<<PB0); //Turn on SS, MOSI, SCLK
   SPCR=(1<<SPE) | (1<<MSTR); //enbl SPI, clk low init, rising edge sample
   SPSR=(1<<SPI2X); //SPI at 2x speed (8 MHz)
}//spi init</pre>
```

Widoczność zmiennych w oddzielnych plikach

File1.c // zmienna globalna int count = 0;

Zmienna "count" jest widoczna we wszystkich plikach w projekcie.

File2.c

```
extern int count;
int x = count;
```

Tak należy użyć zmiennej globalnej "count" zadeklarowanej w pliku file1.c.

Deklarację "extern" umieszcza się zwykle w pliku nagłówkowym *.h.

Widoczność zmiennych w oddzielnych plikach

File1.c // zmienna globalna int count = 0;

Teraz chcemy użyć nazwy "count" w wielu plikach, w każdym jako niezależna zmienna.

File2.c

```
// inna zmienna
// o tej samej nazwie
int count = 100;
```

Kompilator zaprotestuje.

Widoczność zmiennych w oddzielnych plikach

File1.c // zmienna globalna static int count = 0;

Poza funkcjami, specyfikator "static" ogranicza widoczność zmiennej "count" do tego pliku.

```
File2.c
// inna zmienna
// o tej samej nazwie
static int count = 100;
```

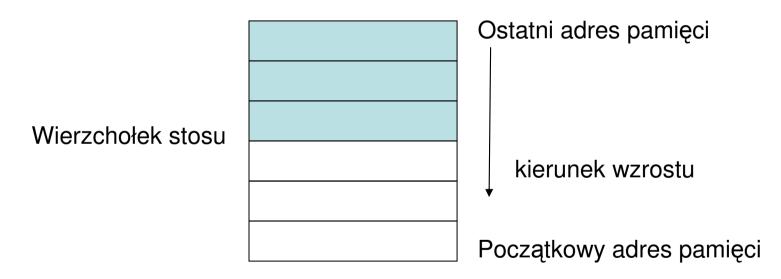
Powyższa zmienna "count" widoczna tylko pliku File2.c.

Specyfikator static **wewnątrz funkcji** sprawia, że zmienna jest umieszczana w tej samej pamięci, co zmienna globalna i nie jest usuwana wraz z zakończeniem funkcji.

```
int licznik()
{
   static int a;
   a++;
   return a;
}
```

Funkcje i stos

Podstawowym zastosowaniem stosu jest zapamiętywanie adresów powrotu podczas wywoływania procedur. Stos wykorzystywany jest też jako rodzaj podręcznej pamięci do chwilowego przechowywania danych.

Na stosie mogą się znaleźć

- Adresy powrotu z funkcji
- Wartości zwracane przez funkcję
- Zmienne lokalne
- Zapisane wartości rejestrów

```
void doNothing() {
    char c;
}
int main() {
    char x, y, z;
    int i;
    for (i = 0; i < 10; i++) {
        doNothing();
    }
    return 0;
}</pre>
```

1000	
999	
998	
997	
996	
995	
994	
993	

```
void doNothing() {
    char c;
}
int main() {
    char x, y, z;
    int i;
    for (i = 0; i < 10; i++) {
        doNothing();
    }
    return 0;
}</pre>
```

1000	X
999	у
998	Z
997	
996	
995	
994	
993	

```
void doNothing() {
    char c;
}
int main() {
    char x, y, z;
    int i;

    for (i = 0; i < 10; i++) {
        doNothing();
    }
    return 0;
}</pre>
```

	_
1000	Х
999	у
998	Z
997	iL
996	iH
995	
994	
993	

```
void doNothing() {
    char c;
}
int main() {
    char x, y, z;
    int i;
    for (i = 0; i < 10; i++) {
        doNothing();
    }
    return 0;
}</pre>
```

1000	X
999	у
998	Z
997	iL
996	iH
995	adres
994	linii 9
993	

```
void doNothing() {
    char c;
}
int main() {
    char x, y, z;
    int i;
    for (i = 0; i < 10; i++) {
        doNothing();
    }
    return 0;
}</pre>
```

1000	Х
999	у
998	Z
997	iL
996	iH
995	adres
994	linii 9
993	С

```
void doNothing() {
    char c;
}
int main() {
    char x, y, z;
    int i;
    for (i = 0; i < 10; i++) {
        doNothing();
    }
    return 0;
}</pre>
```

	_
1000	Х
999	у
998	Z
997	iL
996	iH
995	
994	
993	

Stos może zniszczyć zmienne w pamięci RAM.

Tłuste parametry przekazywać do funkcji przez adres lub wskaźnik.

Zrezygnować z funkcji rekurencyjnych.

Zostawić przynajmniej 20% wolnej pamięci RAM na potrzeby STOSU.

Size after: AVR Memory Usage

Device: atmega16

Program: 218 bytes (1.3% Full)

(.text + .data + .bootloader)

Data: 930 bytes (90.8% Full)

(.data + .bss + .noinit)

Zadeklarowałem globalnie int a[400] -

Pamięć FLASH

W pamięci FLASH wraz programem wykonywalnym przechowywane są wartości początkowe zmiennych, które takową posiadają.

Poszczególnych komórek pamięci Flash nie możemy modyfikować w czasie działania (stałe napisy, większe tablice ze stałą wartością)

```
#include <avr/pgmspace.h>
const uint8_t tablica[3] PROGMEM = {48,25,150};
char lancuch[] PROGMEM = "Witaj";
```

Przedrostek "const" nie jest wymagany, jednak jego obecność daje kompilatorowi wiadomość, że dana zmienna nie może być modyfikowana i w przypadku takiej próby wystąpi błąd kompilacji.

Pamięć FLASH

By móc odczytać stałą zapisaną w pamięci korzystamy z jednej z poniższych funkcji:

```
pgm_read_byte (address); - funkcja zwraca wartość stałej 8-bitowej
pgm_read_word(address); - funkcja zwraca wartość stałej 16-bitowej
pgm_read_dword(address); - funkcja zwraca wartość stałej 32-bitowej
pgm_read_float(address); - funkcja zwraca wartość stałej typu float.
```

A więc, jeżeli chcieli byśmy wczytać liczbę z naszej tablicy do zmiennej to napisalibyśmy:

```
uint8_t liczba = pgm_read_byte(&tablica[2]);
```

jeżeli zaś mamy do wczytania element łańcuchu możemy wczytać go podobnie jak wyżej:

```
char literka = pgm_read_byte(&lancuch[1]);
```

Pamięć EEPROM

Do EEPROM-u odnosimy się poprzez funkcje zadeklarowane w bibliotece avr/eeprom.h.

W przeciwieństwie do pamięci Flash zmienne zapisane w EEPROM-ie mogą być odczytywane jak i zapisywane.

EEPROM to pamięć typu nieulotnego.

Ograniczona liczba cykli zapisu (w przypadku tych wbudowanych w mikrokontrolery AVR producent gwarantuje 100 tysięcy poprawnie przeprowadzonych zapisów).

Pamięć tego typu stosujemy głównie do zapisania parametrów nastaw urządzenia, lub np. rzadko aktualizowanych, lub przeznaczonych przede wszystkim na odczyt zmiennych.

Mikrokontrolery AVR ATMEGA16 mają wbudowaną pamięć EEPROM o rozmiarze 512 bajtów.

Pamięć EEPROM

Zmienne deklarujemy tak: uint8 t zmienna EEMEM = 128; By skorzystać z pamięci EEPROM używamy funkcji: eeprom_write_byte (*adr, val) - zapisuje wartość val pod adres adr. eeprom_read_byte (*adr) - czyta zawartość pamięci pod adresem adr. **eeprom read word (*adr)** - czyta 16 bitową zawartość pamięci pod adresem adr. eeprom_read_block (*buf, *adr, n) - czyta n bajtów od adresu adr i zapisuje do pamięci SRAM w miejscu wskazywanym przez argument *buf. A wiec odczyt pamieci EEPROM wyglądał by np. tak: uint8 t wartosc = eeprom read byte(&zmienna); a zapis:

```
eeprom_write_byte(&zmienna, wartosc);
```

Przerwania

W odpowiedzi na określ sygnał mikrokontroler zawiesza chwilowo wykonywanie programu głównego i wykonuje **procedurę obsługi przerwania**. Po zakończeniu tej procedury mikrokontroler wraca do wykonywania programu głównego, począwszy od miejsca, w którym zostało ono zawieszone.

```
ISR (nazwa_przerwania)
{
   // ciało procedury obsługi przerwania
}
```

iom16.h

```
/* Interrupt vectors */
/* Vector 0 is the reset vector. */
/* External Interrupt Request 0 */
#define INTO_vect
                                VECTOR (1)
/* External Interrupt Request 1 */
#define INT1 vect
                                VECTOR(2)
/* Timer/Counter1 Compare Match B */
#define TIMER1_COMPB_vect __VECTOR(7)
/* ADC Conversion Complete */
#define ADC_vect
                                VECTOR (14)
/* 2-wire Serial Interface */
#define TWI_vect
                                _VECTOR(17)
```

Specyfikator volatile

Zawsze, gdy chcemy, by kompilator nie optymalizował dostępu do takiej zmiennej.

Optymalizacja polega na tym, że po wejściu do funkcji kompilator zapamiętuje sobie zawartość komórki tej pamięci w wolnym rejestrze mikrokontrolera. Potem operuje tylko na tym rejestrze, aż do wyjścia z funkcji. Potem aktualizacja komórki pamięci.

Pożyteczne, bo szybsze.

Ale co, jeśli przerwanie ma za zadanie wykonać operację na tej samej zmiennej?

Pamiętajmy, że rejestry są 8-bitowe. Wykorzystując zmienną dwubajtową w głównym kodzie i w przerwaniu musimy się zabezpieczyć.

```
volatile uint16_t licznik16bit;
ISR(...)
 licznik16bit++;
int main(void)
 uint16_t tmp;
 tmp = licznik16bit; // źle. Przerwanie może nastąpić
                       // między przepisaniem niższego
                       // i wyższego bajtu
 cli(); // Wyłączamy przerwania
 tmp = licznik16bit;
  sei(); // Włączamy przerwaniah
```

Zmiana danego rejestru w głównym programie i w procedurze przerwania

```
#include <avr/io.h>
int main(void)
{
//...
PORTA |= (1<<PA0);
PORTA |= (1<<PA2)|(1<<PA3)|(1<<PA4);
//...
}</pre>
```

```
PORTA |= (1<<PA0);
d2: d8 9a sbi 0x1b, 0 Wczytaj do rej komórki o adre

PORTA |= (1<<PA2) | (1<<PA3) | (1<<PA4);
d4: 8b b3 in r24, 0x1b
d6: 8c 61 ori r24, 0x1c
d8: 8b bb out 0x1b, r24

Dodaj logiczni
```

Ustaw bit 0 komórki o adresie 0x1b (PORTA)

Wczytaj do rejestru 24 wartość komórki o adresie 1b

Tu przerwanie zeruje bit 0 portu A

Dodaj logicznie do r24 0b00011100

Przepisz do portu A wartość rejestru

W rezultacie nie ma śladu po przerwaniu...

Zawsze tak pisz kod programu, jak gdyby gość, który z niego korzysta w pracy, był agresywnym psychopatą wiedzącym, gdzie mieszkasz.

Damian Conway